

MIKOZLARGA MIKROBIOLOGIK MIKROSKOPIK TASHXIS QO‘YISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Boltayev Komil Sultanovich

SamDTU Mikrobiologiya, virusalogiya va immunalogiya kafedrası katta o‘qituvchisi
B.F.N

Jamalova Feruza Abdusalomovna

SamDTU Mikrobiologiya, virusalogiya va immunalogiya kafedrası assistenti

Shodiyeva Dildora G‘iyosovna

SamDTU Mikrobiologiya, virusalogiya va immunalogiya kafedrası assistenti

ANNOTATSIYA

Ilmiy tadqiqotimizning asosiy maqsadi kasallik qo‘zg‘atuvchi parazit zamburug‘larning odam va hayvonlarda kasallik qo‘zg‘atishi, ularni mikroskopik tekshirish usullarini o‘rganishdan iborat edi. Shuningdek, mikozlarning klassifikatsiyasi, klinik belgilariga qarab guruhlarga bo‘linishini ham o‘rgandik.

***Kalit so‘zlar:** mikozi, keratomikozi, epidormomikozi, subkutan mikozi, fasiya, rangli lishay, qora lishay, qora p‘edra, epidermofit, mikroskopiya, trixofitiya, favus.*

Kirish. Hozirgi vaqtda 400 dan ortiq kasallik chaqiruvchi zamburug‘lar aniqlangan bo‘lib, mikozi kasalliklarini keltirib chiqaradi. Kasallik keltirib chiqaruvchi zamburug‘larning ro‘yxati yildan yilga ortib bormoqda. Kasallik keltirib chiqaruvchi zamburug‘lar odam va hayvonlarga turli xil kasalliklarni keltirib chiqaradi. Ular o‘tkir va surunkali, yuzaki, chuqur teri va shilliq qavatlarda soch tirnoqlarda mikozlarni qo‘zg‘atadi. Shuningdek, taloq, jigar, suyak va bo‘g‘imlar, ko‘rish va eshitish organlari, markaziy nerv tizimi zamburug‘lar bilan kasallandi. Mikozlarning

guruhlarga bo‘linishi (klassifikatsiyasi) Mikozlar zararlaydigan joyiga qarab quyidagi asosiy guruhlariga bo‘linadi: Yuzaki mikozlar (keratomikozlar) – soch va epidermisning shox qavatini zararlaydi. Dermatmikozlar (epidermomikozlar)-epidermis, soch tirmoqlarini zararlaydi. Teri osti yoki subkutan mikozlar - teri, teri osti klichatkasi, fassiya, ba’zida suyaklarni zararlaydi. Tizimli yoki chuqur mikozlar-ichki organlarni zararlashi bilan tafsiflanadi, ko‘pincha turli to‘qimalarga ko‘plab tarqoq patologik jarayonlarni ko‘plab keltirib chiqaradi. Opportunistik mikozlar, kasallik qo‘zg‘atuvchi shartli patogen zamburug‘lardir Zamburug‘larni oziq-ovqat mahsulotlarida o‘sib rivojlanish jarayonlarida hosil bo‘ladigan zaharlar bilan (mikotoksinlar) odam va hayvonlarni zaharlanishiga ko‘ra mikotoksikozlar alohida guruhlariga bo‘linadi.

Klinik belgilariga qarab mikozlarni guruhlariga bo‘linishi quyidagi jadvalga keltirilgan

1-Jadval

Mikoz qo‘zgatuvchilari	Zamburug‘larning nomlanishi	Qo‘zg‘atgan kasallik nomi
Yuzaki mikoz qo‘zgatuvchilari (keratomikozlar)	Malasseziya furfur	Rangli lishay
	Exophiala wersenskii	Qora lishay
	Piandraia notae	Qora p‘edra
	Trichosporon beigeli	Oq p‘edra
Dermatomikoz qo‘zgatuvchilari	Antronoofil dermatofitlar:	
	Epitermophiton floccosum	Epidermofit
	Mikrosporium audouinii, Mikrosporium ferrugineum	Mikrosporiya
	Trichophyton toncurans, Trichophyton violaceum	Trixfitiya
	Trichophyton mentagraphytes var. interdigitale	Tovon, tirmoq epidermofiti
	Trichophyton rubrum	Rubrofitiya (qizil zamburug‘)
	Trichophyton schoenleini	Favus (Qo‘tir)
	Zoofil dermatofitlar	
Microsporium canis, Mgallinae	Microsporiya	

	Trichophyton verrucocum, T.mentagraphytes var.mentagraphytes, T.equinun	Trixofitiya
	Geofil dermatofitlar	
	Microsporum cookei, M.gipseum, M.nanum	Microcporiya
Teriosti yoki subkutan mikozlar	Sporothrix schenckii	Sporotrixoz
	Fonsecaea compacta , Fonsecaea pedrosoi	Xromoblaktomikoz
	Exophiale , PhialophoraWangie ela , Bipolars	Feogifomikoz
	Aureobacidium, Cladosporium, Curvilariya, Phoma Pseudallescheria boydii, Madurella grisea, Phialophora cryanescens va boshqalar	Misetema
Tizimli yoki Chuqur mikozlar	Mistoplasma capsulatum	Gistoplazmoz
	Blostomyces dermatitidis	Blastomikoz
	Paracoccidioides brasiliensis	Paracocsidioidomikoz
	Coccidioides immitis	Koksidioidomikoz
	Cryptococcus neoformans	Kriptokokkoz
Opportunistik mikoz qo'zg'atuvchilari	Candida spp	kandidoz
	Mueor spp . Rhizopus spp	Zigomikoz
	Aspergillus spp	Aspergillez
	Pencillium spp	Penisillioz
Mikotoksikoz qo'zg'atuvchilari	Fusarium spp, Aspergillus spp, Penicillium spp va boshqalar	Mikotoksikoz

Mikozlarga mikrobiologik tashxis qo'yishning umumiy (bakterioskopik) xususiyatlari Tadqiqot uchun quydagicha materiallar olinadi: Zamburug' qismlari yaxshi rivojlangan joydan namuna olinadi. Zararlangan sochlardan pinset orqali, silliq teridan temiratkilardan skalpel bilan qirib olinadi. Zararlangan tirnoqlardan qaychi bilan kesib olinadi. Shilliq qavatlardan esa shpatel bilan qirib olinadi. Qolgan barcha materiallar odatda bakteriologik usulda tekshiriladi. Zamburug'larni tekshirish uchun mikroskopik usuldan keng foydalaniladi. Mikroskopik metodni qo'llash uchun bo'yalmagan (nativ) yoki bo'yalgan preparatlar tayyorlanadi. Agar tekshirilayotgan

materialimiz suyuq bo'lsa undan bo'yalmagan surtma tayyorlaymiz. Yorituvchi suyuqlik bilan (glisirin spirt aralashmasi) mikroskop ostida tekshiramiz. Tekshirilayotgan materialimiz qattiq bo'lsa 10-20% li ishqor eritmasi bilan ishlov beriladi. (ko'pincha KOH ishqori). Masalan; teri va teri hosilalari (tirnoq, sochlar) **Nativ preperatlar:** tekshirayotgan materialdan 1 tomchi buyum oynasiga tomiziladi. Unga ligol yoki glisirinni spirtli eritmasi qo'shiladi, qoplovchi oyna bilan qoplanadi va fazo-kontrast yoki yorug'lik mikroskopida tekshiriladi. **Bo'yalgan preperatlar:** Oddiy usulda surtma tayyorlanadi. Fiksatsiya faqat suyuq fiksator bilan qilinadi; Tram, Sil-Nelsen, Romanovskiy-Gimza usulida yoki maxsus materiallar bilan bo'yaladi.

Xulosa. O'rganishimiz shuni ko'rsatdiki, patogen zamburug'lar odam va hayvonlarda turli kasalliklarni qo'zg'atib og'ir oqibatlariga olib keladi. Zamburug'larni patogen materiallardan ajratib olib mikroskopik tahlil qilish usullarini o'rganib chiqdik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Болтаев К.С., Жамалова Ф.А., Мамарасулова Н.И. Экологическое группирование нематодофауны тугайных растений. Вестник Хорезмской академии Маъмун. №5 (79) 2021. 33-37 стр.

2. Болтаев К.С., Жамалова Ф.А. Нематодофауна сахарной свеклы домашних хозяйств Акдарьинского района Самаркандской области. Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси. 2022 – 7 – 1. с. 37-39

3. Лагун. Л.В. Методы микробиологических исследований. Учебно-методическое пособие для студентов 2-3 курсов лечебного и медико-диагностического факультетов медицинских вузов. Гомель . Гом.ГМУ-2016

4. Сувонкулов У.Т., Мамедов А.Н., Ачилова О.Д., Саттарова Х.Г. Эхинококкоз печени: случай из практики // Вестник врача.-2021.- № 1(98). С. 169-172.

5. Юсупов М. И., Одилова Г. М., Шайкулов Х. Ш. Об изменении свойств кишечных палочек при поносах у детей // Экономика и социум. – 2021. – №. 3-2. – С. 611- 616.

6. Agnese Colpani, Olesya Achilova, Gian Luca D'Alessandro, Christine M. Budke, Mara Mariconti, Timur Muratov, Ambra Vola, Arzu Mamedov, Maria Teresa Giordani, Xusan Urukov, Annalisa De Silvestri, Uktam Suvonkulov, Enrico Brunetti and Tommaso Manciuoli. Trends in the Surgical Incidence of Cystic Echinococcosis in Uzbekistan from 2011 to 2018 // Am. J. Trop. Med. Hyg. – 2021. – 106(2). P. 724-728.

7. Annayeva, D. (2022). CICHORIUM INTYBUS LISOLATION OF ENDOPHYTIC MICROORGANISMS FROM PLANTS AND IDENTIFICATION OF BIOTECHNOLOGICAL POTENTIAL. Eurasian Journal of Medical and Natural Sciences, 2(6), 54–61. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/EJMNS/article/view/1755>

8. Giyosovna, S. D. (2023). ODDIY SACHRATQI (CICHORIUM INTYBUS L) O'SIMLIK QISMLARIDAN ENDOFIT BAKTERIYALARNING SOF KULTURALARINI AJRATISH USULLARI. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(6), 387-393. <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/noiv/article/view/3573>

9. Annayeva, D. G. Y., Azzamov, U. B., & Annayev, M. (2022). ODDIY SACHRATQI (CICHORIUM INTYBUS L) O'SIMLIGIDAN ENDOFIT MIKROORGANIZMLAR AJRATIB OLISH. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(5-2), 963-972. <https://cyberleninka.ru/journal/n/oriental-renaissance-innovative-educational-natural-and-social-sciences>

10. Azimovich, A. U. B., G'iyosovna, S. D., & Zokirovna, M. M. (2022). XLAMIDIYANING INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRINI MIKROBIOLOGIK TAHLILLI VA DIOGNOSTIKASI. Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali, 1(11), 153-161. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7305057>

11. Vahidova A. M, Boltaev K. S., Jamalova F. A., Muratova Z. T., Bobokandova M. F. Nematodofauna of Retain Plants and Their Seasonal Dynamics. 2021.

12. Boltaev K.S., Mamedov A.N. Comparative study of ecological groups of hippoerhamnoides Phytonematoids growing in the zarafshan oasis // Galaxy international interdisciplinary research journal. – 2021. - № 9(9). P. 101-104.

13. Shodiyeva, D. (2023). SANOAT MIKROBIOLOGIYASINING BIOTEXNOLOGIYADAGI AHAMIYATI. GOLDEN BRAIN, 1(2), 116-120.

14. Mamedov A.N. Evaluation of the effectiveness of the treatment of genital herpes in adults //Eurasian journal of medical and natural sciences. – 2022. - № 2-3. P. 55-58.

15. Одилова Г., Шайкулов Х., Юсупов М. Клинико-бактериологическая характеристика стафилококковых диарей у детей грудного возраста //Журнал вестник врача. – 2020. – Т. 1. – №. 4. – С. 71-74.

16. Shodiyeva, D. (2023). BIO-MORPHOLOGICAL CHARACTERISTICS, GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION AND USE IN TRADITIONAL MEDICINE OF CICHORIUM INTYBUS. GOLDEN BRAIN, 1(2), 252-256.

17. Шайкулов Х. Ш., Одилова Г. М. Чувствительность к антимикотикам дрожжеподобных грибов рода candida, выделенных из влагалища у беременных женщин в амбулаторных условиях //Молодежь и медицинская наука в XXI веке. – 2017. – С. 169-170.

18. Shodiyeva, D. (2023). INDOLIL SIRKA KISLOTA MIQDORINI ANIQLASH. GOLDEN BRAIN, 1(2), 321-324.

19. Мамедов, А., Одилова, Г. Частота обнаружения дрожжеподобные грибы рода candida с ассоциацией стафилококков. Eurasian Journal of Academic Research, (2022). 2(11), 1098–1102. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/5419>

20. Одилова, Г., Мамарасулова, Н., Саидов, С., Турдиев, Ш., Холбоев, Р., Хамраев, Г. (2022). СЫВОРОТОЧНЫЕ ИММУНОГЛОБУЛИНЫ ПРИ САЛЬМОНЕЛЛЕЗНОЙ ИНФЕКЦИИ У ДЕТЕЙ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(11), 1197–1199. извлечено от <https://www.in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/8830>

21. Karabaev, A., & Bobokandova, M. (2022). REACTIVITY OF THE REPRODUCTIVE SYSTEM IN MATURE INTACT RATS IN THE ARID ZONE. International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research, 2(10), 50-55.